

Educació i immigració a les Illes Balears: característiques i anàlisi evolutiva

Luis Vidaña Fernández

RESUM

Els objectius bàsics d'aquest apartat de l'anuari de l'educació són tres:

- En la línia dels tres anuals anteriors, presentar les dades referides a l'increment de l'alumnat estranger durant el curs escolar 2006-2007, a fi de no perdre aquesta perspectiva evolutiva, clau en un anuari com aquest, per tal d'aportar propostes d'actuació coherents i útils.
- Presentar una nova assignatura de caràcter optatiu per als estudiants de Magisteri de la UIB, que pretén contribuir a la seva formació inicial en relació amb l'atenció socioeducativa de l'alumnat estranger i autòcton, de les seves famílies i, en general, de la comunitat educativa en la línia de l'educació intercultural.
- Incorporar unes reflexions entorn de la situació en determinats centres educatius d'un col·lectiu d'alumnat estranger: l'alumnat britànic i la seva integració en el sistema educatiu balear.

RESUMEN

Los objetivos básicos de este apartado del anuario de la educación son tres:

- En la línea de los tres anuarios anteriores, presentar los datos referidos al incremento del alumnado extranjero durante el curso escolar 2006-2007, con la finalidad de no perder la perspectiva evolutiva, clave en un anuario como éste, para aportar propuestas de actuación coherentes y útiles.
- Presentar una nueva asignatura optativa para los estudiantes de Magisterio de la UIB, que pretende contribuir a su formación inicial en relación a la atención socioeducativa del alumnado extranjero y autóctono, de sus familias y, en general, de la comunidad educativa en la línea de la educación intercultural.
- Incorporar unas reflexiones en relación a la situación en determinados centros educativos de un colectivo de alumnado extranjero: el alumnado británico y su integración en el sistema educativo balear.

I. EVOLUCIÓ DE L'ALUMNAT ESTRANGERA LES ILLES BALEARS AL LLARG DEL CURS 2006-2007

El mes de gener de 2007 l'INE presenta la darrera actualització del padró municipal d'habitants. En relació amb la població de les Illes Balears destaca un increment de **17.931** persones i passa de 983.131 (gener de 2006) a **1.001.062** (gener de 2007); d'elles 8.858 són nous residents procedents de l'estranger i 9.073 corresponen a altres situacions: creixement vegetatiu, immigració peninsular. Si això ho representam en percentatges, significa que el 49,40% del creixement de la població durant el darrer any ha estat causa de la immigració estrangera.

QUADRE I. DISTRIBUCIÓ DE LA POBLACIÓ DE LA CAIB, PER ILLES (GENER 2007).

Illa	Població
Mallorca	790.763
Eivissa	113.908
Menorca	88.434
Formentera	7.957
TOTAL	1.001.062

Font: INE.

Segons l'INE amb dades de gener de 2007, el nombre d'estrangers empadronats a Espanya és de 4.145.000 persones, que representen el 9,3% de la població total.

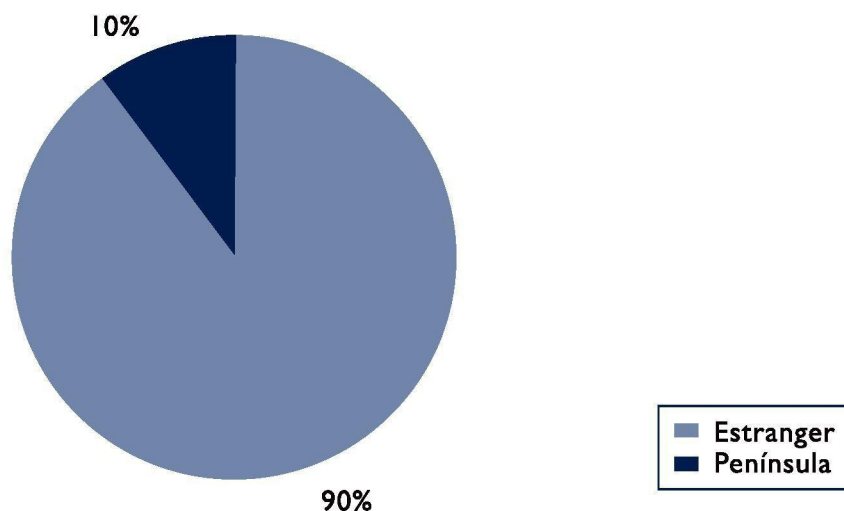
A la comunitat de les Illes Balears el percentatge d'estrangers residents quasi duplica la mitjana espanyola, amb el 16,5% del total, que suposa 165.175 persones. Tan sols tres províncies espanyoles superen aquest percentatge: Alacant (20%), Almeria (17,4%) i Girona (16,9%).

A més de la immigració com a factor clau per al creixement de la població de la comunitat balear, una implicació molt important des del punt de vista educatiu consisteix en el fet que el 21% dels naixements, durant l'any 2006, són fills de dones estrangeres (2.313 naixements).

Així mateix també s'observa un canvi estructural del concepte de família, ja que un terç dels naixements són fills de famílies uniparentals.

La població escolar de les Illes s'ha incrementat, durant el curs 2006-2007, segons les dades aportades per la Conselleria d'Educació, en **1.904** alumnes d'origen estranger. S'observa un increment menor d'aquest alumnat en relació amb l'increment anual dels tres anys precedents (el curs 2005-2006 havia estat de 2.875 alumnes estrangers), la qual cosa podria significar una certa moderació en l'increment d'aquest alumnat en el sistema educatiu balear.

GRÀFIC I: PROCEDÈNCIA DE L'ALUMNAT IMMIGRAT A LES ILLES DURANT EL CURS 2006-2007.

Font: Conselleria d'Educació.

L'alumnat procedent d'altres comunitats autònomes de l'Estat espanyol, de nacionalitat espanyola, continua representant com l'any precedent el 10% del total.

El sistema de recollida de dades d'alumnat estranger per part de la Conselleria d'Educació, especialment per la Direcció General de Planificació i Centres, ha assolit un grau de precisió molt remarcable i ens permet un estudi detallat.

Seguidament anirem analitzant aquestes dades a partir de les diferents variables considerades per la citada base de dades.

Així, el creixement de la població estrangera als centres educatius de les Illes ha estat del 8,9% (enfrent del 15,10% del curs anterior), ja que ha passat de 21.898 (maig 2006) a **23.802** (maig 2007).

L'alumnat estranger representa el 14% del total d'alumnat no universitari a les Illes Balears.

QUADRE 2. EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ ESCOLARITZADA, NO UNIVERSITÀRIA, A LES ILLES BALEARS (1995-2005)

Curs	Alumnat no universitari
1995-1996	142.384
1996-1997	141.758
1997-1998	142.010
1998-1999	141.115
1999-2000	140.397
2000-2001	142.251
2001-2002	143.511
2002-2003	144.990
2003-2004	147.473
2004-2005	147.909

Font: Informe sobre el Estado y Situación del Sistema Educativo. Consejo Escolar del Estado 2004-2005. Pàg. 562.

Al quadre 2 s'observa un increment de l'alumnat balear matriculat en ensenyances del règim general, no universitari, de 5.525 alumnes. Si observam el creixement de l'alumnat de nacionalitat estrangera en el mateix període (21.826 alumnes), podem deduir que ha estat el principal factor d'augment de la població escolar a les Illes.

Respecte de les principals nacionalitats de procedència durant el present curs tenim: el Marroc (863); Bolívia (502); Romania (487); Colòmbia (287); l'Argentina (283); Veneçuela (272); Bulgària (261); l'Equador (218) i la Xina (195).

Ara bé si ens fixam en el continent de procedència, la immigració d'alumnat procedent de països llatinoamericans és la majoritària.

En el moment de tancar l'article no hem aconseguit unes dades fiables de mobilitat de l'alumnat estranger dins el sistema educatiu de les Illes, no obstant això, a través de notícies de premsa recollides al llarg de tot el curs, aquest fet continua de manera important a causa de la manca d'un arrelament definitiu de gran part de la població estrangera immigrada del Tercer Món.

A) La població en edat escolar obligatòria

A partir d'aquests 1.904 alumnes estrangers incorporats al sistema educatiu de les Illes Balears procedirem a les pàgines següents a comprovar com modifiquen la distribució corresponent al curs anterior, en primer lloc per etapes educatives (quadre 3).

L'alumnat estranger continua el seu creixement en tots els nivells educatius obligatoris i postobligatoris com a conseqüència del procés de reagrupament familiar i del pas d'un nivell a l'altre com queda de manifest al quadre 3. Encara no s'observa una entrada massiva d'alumnat de famílies estrangeres a través de l'educació infantil, fenomen que es produirà durant els propers anys a causa de la dinàmica demogràfica d'aquestes famílies joves, de primera generació, amb pautes de fecunditat superiors a les autòctones.

QUADRE 3. EVOLUCIÓ DE LA DISTRIBUCIÓ DE LA POBLACIÓ ESCOLAR DE NACIONALITAT ESTRANGERA A LES ILLES BALEARS, PER ETAPES EDUCATIVES. PERÍODE 2004-2007.

Nivell educatiu	E. infantil	E. primària	ESO	Altres
Curs 2004-2005	3.171	7.556	4.508	3.788
Curs 2005-2006	3.297	8.719	5.124	4.758
Curs 2006-2007	3.311	9.450	5.768	5.279

Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Direcció General de Planificació i Centres.

En relació amb les altres etapes i/o modalitats educatives, destaca la presència d'alumnat estranger en l'ensenyament d'adults (2.336), seguida de l'alumnat d'ensenyaments de règim especial (1.210), de batxillerat (873) pràcticament 200 alumnes més que el curs anterior, de cicles formatius (588), de garantia social (191) i d'educació especial (75). Totes aquestes dades augmenten de manera coherent, la qual cosa indica la preocupació de la població estrangera per la seva formació i adaptació a les possibilitats del nostre model educatiu.

Al marge de l'ensenyament obligatori, destaca l'alumnat estranger adult (2.336) que realitza cursos de llengua castellana (1.116), de llengua catalana (234) i cultura balear per millorar la seva integració.

El quadre 4, recull l'alumnat estranger present al sistema educatiu balear durant el curs 2006-2007, per nivells educatius:

QUADRE 4. ALUMNAT ESTRANGER PER NIVELL EDUCATIU (2006-2007).

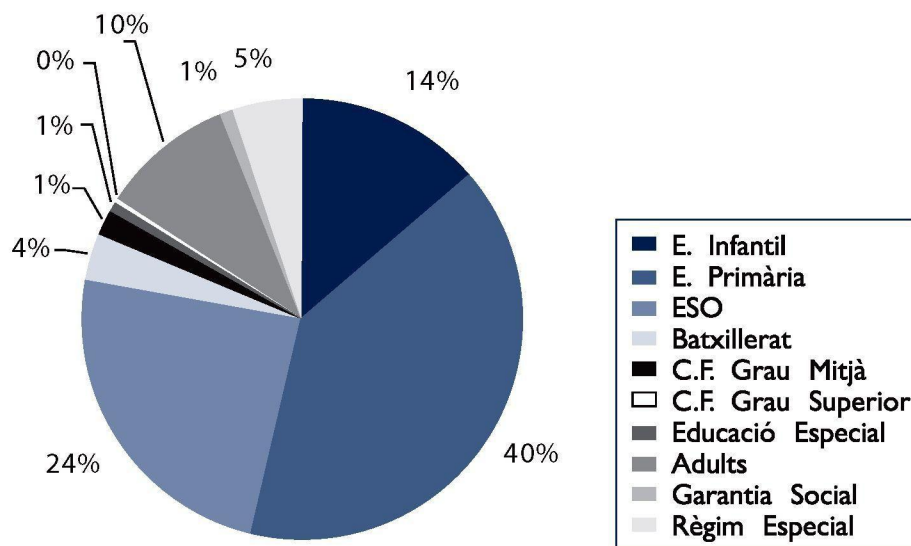
Nivell educatiu	Alumnat estranger
E. infantil	3.311
E. primària	9.450
ESO	5.768
Batxillerat	873
Cicles grau mitjà	344
Cicles grau superior	244
Educació especial	75
Ensenyament adults	2.336
Programes garantia social	191

Nivell educatiu	Alumnat estranger
Règim especial	1.210
TOTAL	23.802

Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Direcció General de Planificació i Centres.

L'evolució de l'alumnat estranger escolaritzat a l'ensenyament obligatori mostra un augment molt baix a educació infantil (14), i un increment significatiu a educació primària (731) i ESO (644). Prova de la importància de la incorporació tardana d'aquesta població al sistema educatiu balear.

GRÀFIC 2: DISTRIBUCIÓ DE L'ALUMNAT ESTRANGER A LES ILLES BALEARS, PER ETAPES EDUCATIVES. CURS 2006-2007.

Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Direcció General de Planificació i Centres.

Continua, com en cursos anteriors, el predomini de l'alumnat d'educació primària (40%), augmenta en un punt l'alumnat corresponent a ESO (24%), seguit de l'alumnat d'Educació Infantil (14%), a continuació trobam l'educació d'adults (10%), les ensenyances de règim especial (5%), el batxillerat (4%), etc.

Com en anys precedents, a més de considerar la distribució de l'alumnat estranger per etapes i/o nivells educatius, de cara a planificar les accions a dur a terme per a la seva atenció, una altra informació molt interessant per a la planificació educativa és conèixer el fort creixement experimentat durant els darrers anys i la tendència ascendent del nombre d'alumnes estrangers que s'incorporen anualment al sistema educatiu balear (quadre 5).

QUADRE 5. INCREMENT DE L'ALUMNAT ESTRANGER A LES ILLES BALEARS DURANT EL PERÍODE 1991-2007.

Curs escolar	Total d'alumnat estranger
1991-1992	1.417
1992-1993	1.472
1993-1994	1.540
1994-1995	1.625
1995-1996	1.976
1996-1997	2.207
1997-1998	2.956
1998-1999	3.510
1999-2000	4.740
2000-2001	5.774
2001-2002	8.182
2002-2003	12.951
2003-2004	16.648
2004-2005	19.023
2005-2006	21.898
2006-2007	23.802
De 1991 a 2007	22.485

Font: elaboració pròpia a partir de dades del MEC i la Conselleria d'Educació.

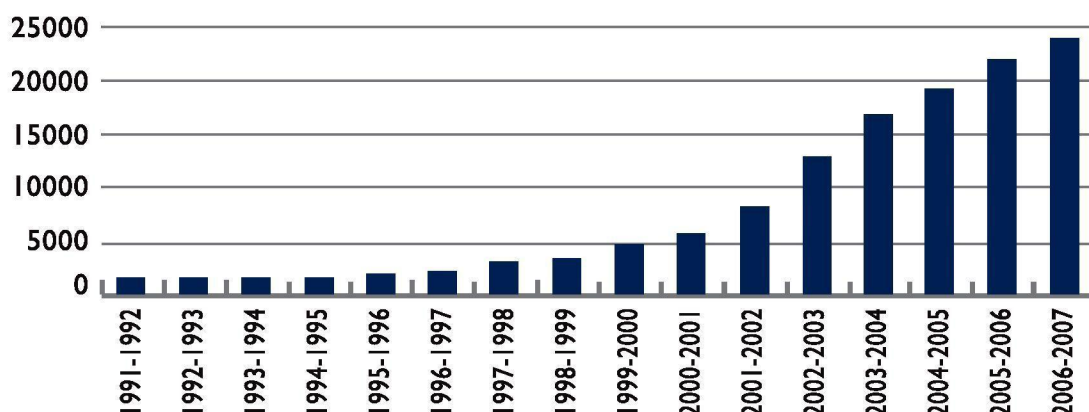
Tant al quadre 5 com a la seva representació gràfica (gràfic 3) s'observa la progressió constant de l'evolució de l'alumnat estranger matriculat al sistema educatiu balear, amb unes quantitats molt importants que especialment s'han acumulat al llarg dels darrers cinc cursos escolars, període durant el qual el reagrupament familiar ha estat molt important i també la incorporació d'alumnat nascut a les Illes Balears i de famílies estrangeres. La tendència que manifesta la gràfica és de continuïtat, amb una lleugera moderació a partir del curs 2006-2007.

QUADRE 6. INCREMENT PERCENTUAL DE L'ALUMNAT ESTRANGER A LES ILLES BALEARS (2004-2007).

Curs	Alumnat estranger	Increment	%
2004-2005	19.023	1.960	11,49
2005-2006	21.898	2.875	15,11
2006-2007	23.802	1.904	8,75

Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Conselleria d'Educació de la CAIB.

GRÀFIC 3. EVOLUCIÓ DE L'ALUMNAT ESTRANGER, NO UNIVERSITARI, A LES ILLES BALEARS (1991-2007).

Font: elaboració pròpia.

B) La distribució de l'alumnat estranger per centres educatius

Durant el curs 2006-2007 continua la forta concentració de l'alumnat estranger als centres públics en detriment dels centres concertats i privats. A l'Anuari d'enguany volem mostrar com aquesta situació no és exclusiva de la comunitat balear, sinó que es tracta d'un problema general del sistema educatiu espanyol.

QUADRE 7. DISTRIBUCIÓ PERCENTUAL DE L'ALUMNAT ESTRANGER PER TIPOLOGIA DE CENTRES EDUCATIUS. CURS 2005-2006.

Comunitat autònoma	Centres públics (%)	Centres concertats/privats (%)
Andalusia	83	17
Aragó	78	22
Astúries	82	18
Balears (Illes)	82	18
Canàries (Illes)	87	13
Cantàbria	73	27
Castella i Lleó	75	25
Castella - La Manxa	90	10
Catalunya	84	16
C.Valenciana	86	14
Extremadura	91	9
Galícia	84	16
Madrid	75	25
Múrcia	90	10

Continua

Comunitat autònoma	Centres públics (%)	Centres concertats/privats (%)
Navarra	81	19
País Basc	67	33
Rioja (La)	77	23
Ceuta	88	12
Melilla	92	8
TOTAL	82	18

Font: Estadísticas de la Educación en España. 2005-2006.

La correlació de les Illes Balears amb la mitjana espanyola és idèntica: el 82% de l'alumnat estranger en centres públics i el 18% en centres concertats i privats.

Aquest fet té la seva explicació per la presència de centres privats, estrangers i especialment amb matrícula d'alumnat estranger, a les illes de Mallorca i Menorca. A les illes d'Eivissa i Formentera la menor presència de centres privats i concertats provoca una quasi exclusiva presència d'alumnat estranger als centres públics.

Com dèiem a l'anterior anuari, no tots els centres públics de les Illes Balears presenten percentatges similars d'alumnat estranger, el seu nombre és determinat per la ubicació del centre en determinades barriades de les principals ciutats de les Illes (Palma, Inca, Manacor, sa Pobla, Maó, Ciutadella, Eivissa, Santa Eulària del Riu, Sant Antoni de Portmany, etc.).

Per altra banda, també hi ha una certa selecció de l'alumnat estranger que assisteix als centres privats i concertats, tot predominant els procedents del món desenvolupat i, per tant, amb una bona situació econòmica.

A l'Anuari del present any volem afegir informació complementària a aquestes dades generals, consistent en la distribució d'alumnat estranger a partir de tres variables correlacionades: a) les etapes educatives (infantil, primària i ESO); b) la tipologia de centres educatius c) l'illa.

QUADRE 8. ALUMNAT ESTRANGER D'EDUCACIÓ INFANTIL, PER ILLES I TITULARITAT DELS CENTRES EDUCATIUS. CURS 2006-2007.

Titularitat centre	Mallorca	Menorca	Eivissa	Formentera
Públic	1728	218	502	36
Concertat	503	65	23	7
Privat	204	25	–	–
TOTAL	2435	308	525	43

Font: elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General de Planificació i Centres.

QUADRE 9. ALUMNAT ESTRANGER D'EDUCACIÓ PRIMÀRIA, PER ILLES I TITULARITAT DELS CENTRES EDUCATIUS. CURS 2006-2007.

Titularitat centre	Mallorca	Menorca	Eivissa	Formentera
Públic	5.934	619	1.182	81
Concertat	1.252	160	86	–
Privat	148	–	–	–
TOTAL	7.334	779	1.268	81

Font: elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General de Planificació i Centres.

QUADRE 10. ALUMNAT ESTRANGER D'ESO, PER ILLES I TITULARITAT DELS CENTRES EDUCATIUS. CURS 2006-2007.

Titularitat centre	Mallorca	Menorca	Eivissa	Formentera
Públic	3.563	341	666	49
Concertat	789	79	45	–
Privat	104	–	32	–
TOTAL	4.556	420	743	49

Font: elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General de Planificació i Centres.

C) Procedència geogràfica de l'alumnat

El balanç del curs escolar 2006-2007 proporciona la distribució següent de l'alumnat estranger per àrees continentals de procedència, matriculat als centres educatius de les Illes Balears:

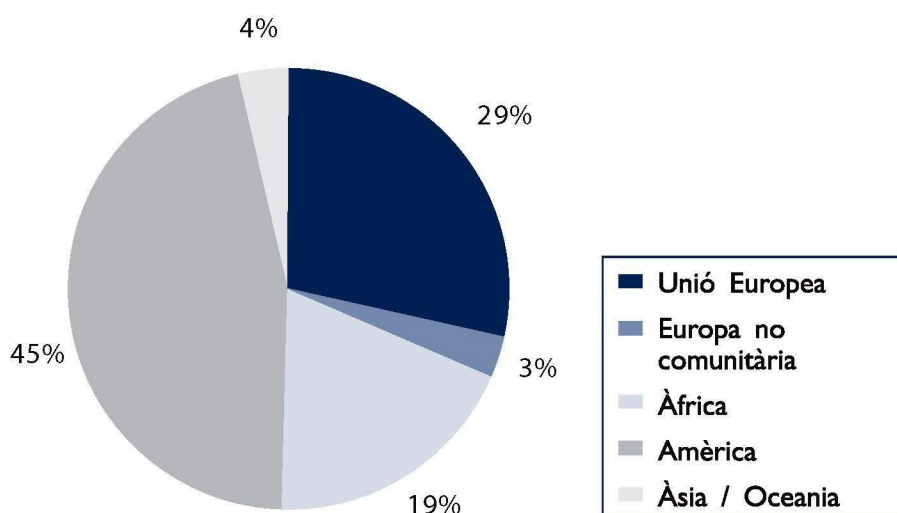
Del continent americà (10.993 alumnes); de la Unió Europea (6.793); del continent africà (4.469 alumnes); del continent asiàtic i Oceania (849) i de l'Europa no comunitària (704).

Si analitzam detingudament aquestes dades, en relació amb l'any anterior, s'observa:

- L'alumnat procedent del continent americà representa el 45% del total, dos punts per sota del curs anterior.
- L'alumnat de la Unió Europea experimenta una important pujada que fa arribar el seu percentatge al 29%, a causa de la incorporació a aquest col·lectiu dels nous països que s'han afegit a la UE: Bulgària i Romania.
- El continent africà també augmenta un punt percentual i es col·loca en el 19%.
- El continent asiàtic és manté en el 4%.
- Els països europeus no comunitaris davallen al 3%, pel transvasament d'alumnat a l'àmbit de la UE.

GRÀFIC 4: DISTRIBUCIÓ D'ALUMNAT ESTRANGER A LES ILLES BALEARS, PER ÀREES CONTINENTALS DE PROCEDÈNCIA. CURS 2006-2007.

Font: elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General de Planificació i Centres.

Una altra aproximació interessant pel que fa a la diversitat de l'alumnat estranger que conviu als centres educatius de les Illes Balears és la gran quantitat i varietat de països de procedència. Si els anys anteriors el nombre de països presents en el sistema educatiu balear és trobava entre els 115-119, actualment les nacionalitats representades als centres educatius arriben a 126 països. La distribució de l'alumnat estranger per nivell de desenvolupament econòmic dels països de procedència també ens proporciona una informació que convé tenir en compte; així ens trobam amb 7.335 alumnes procedents d'àrees mundials desenvolupades (30%) i 16.469 alumnes que procedeixen d'àrees mundials subdesenvolupades (70%).

QUADRE II. NACIONALITATS D'ALUMNAT ESTRANGER A LES ILLES BALEARS (2002-2007)

Curs	Illes Balears	Mallorca	Menorca	Eivissa	Formentera
2002-2003	115	103	45	56	16
2003-2004	115	110	52	60	19
2004-2005	119	107	58	67	20
2005-2006	117	106	57	69	19
2006-2007	126	124	52	63	20

Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Direcció General de Planificació i Centres.

Al quadre II s'observa un increment de les nacionalitats presents en el sistema educatiu de les Illes Balears durant el curs 2006-2007, sorgeixen 9 nacionalitats més al conjunt balear. A Mallorca l'augment és molt important, de 106 nacionalitats se'n passa a 124; a l'illa de Menorca s'observa una

davallada de 57 a 52; també a Eivissa descendeix el nombre de nacionalitats estrangeres presents als centres educatius de l'illa, de 69 a 63, i, finalment, a Formentera augmenta de 19 a 20.

Respecte de les nacionalitats més significatives, des del punt de vista quantitatiu, el quadre 12 presenta un resum per nacionalitat, dins el conjunt de la comunitat de les Illes Balears i també per illes.

QUADRE 12. POBLACIÓ ESCOLAR ESTRANGERA, PER ILLES I NACIONALITATS SUPERIORS A 100 ALUMNES. CURS 2006-2007.					
Països	I. Balears	Mallorca	Menorca	Eivissa	Formentera
Alemanya	1.859	1.515	36	280	28
Argentina	2.363	1.967	132	229	35
Bolívia	767	636	116	15	–
Brasil	396	260	66	69	1
Bulgària	679	647	12	20	–
Colòmbia	1.783	1.465	120	182	16
Cuba	232	191	32	9	–
Equador	3.007	2.115	358	541	3
França	308	200	22	76	10
Holanda	180	160	10	10	–
Itàlia	648	453	56	121	19
Marroc	3.913	3.014	274	590	45
Nigèria	152	149	2	1	–
Perú	244	185	45	14	–
Polònia	259	220	6	33	–
Portugal	163	136	12	25	–
Regne Unit	1.485	1.014	292	176	3
Rep. Dominicana	347	290	20	36	1
Romania	703	425	46	230	4
Rússia	272	216	40	16	–
Senegal	128	115	3	10	–
Suïssa	104	65	9	27	3
Ucraïna	154	141	2	11	–
Uruguai	906	708	51	143	4
Veneçuela	201	179	8	14	–
Xile	485	430	8	39	8
Xina	458	379	25	51	3

Font: elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General de Planificació i Centres.

Al quadre 12 s'han recollit totes les nacionalitats d'alumnat estranger presents al sistema educatiu balear amb una quantitat superior a 100 alumnes.

Les observacions més significatives que podem fer són les següents:

- El llistat de les principals nacionalitats d'alumnat estranger present en el sistema educatiu balear és el mateix del curs precedent, només s'observa la incorporació de dues noves nacionalitats: Nigèria (152 alumnes) i Senegal (128 alumnes).
- El major augment d'alumnat estranger s'ha produït en les nacionalitats següents: Marroc (863); Bolívia (502); Romania (487); Colòmbia (287); Argentina (283); Veneçuela (272); Bulgària (261); Equador (218) i Xina (195). Per tant, continua el lideratge del Marroc, seguit de tot un conjunt de països llatinoamericans i el cas de l'alumnat procedent de Romania i Bulgària; l'alumnat de la Xina continua el seu creixement.
- L'alumnat procedent dels països tradicionals de la Unió Europea pràcticament no creix: Alemanya (96); França (72); Regne Unit (46); Holanda (35), etc.
- En percentatges destaquen les cinc nacionalitats següents, que sumen el 54% del total: Marroc (16%); Equador (11%); Argentina (11%); Colòmbia (8%) i Alemanya (8%)

Del quadre 12 poden extreure una sèrie de conclusions interessants, com són:

La coincidència de les principals nacionalitats, per importància numèrica d'alumnat a les diferents illes, i el seu elevat percentatge en relació amb el total d'alumnat estranger.

Així a l'illa de Mallorca, les tretze nacionalitats més representatives des del punt de vista quantitatiu són: el Marroc (3.014), l'Equador (2.105), l'Argentina (1.967), Alemanya (1.515), Colòmbia (1.465), el Regne Unit (1.014), Uruguai (708), Bulgària (647), Bolívia (636), Itàlia (453), Xile (430), Romania (425) i la Xina (379).

A l'illa de Menorca, les cinc nacionalitats o països amb més nombre d'alumnat són: l'Equador (358), el Marroc (274), el Regne Unit (292), l'Argentina (132) i Colòmbia (120).

A l'illa d'Eivissa, les sis nacionalitats més importants són: el Marroc (590), l'Equador (541), Alemanya (280), Romania (230), l'Argentina (229) i Colòmbia (182).

I, finalment, a l'illa de Formentera, les quatre nacionalitats majoritàries són: el Marroc (45), l'Argentina (35), Alemanya (28) i Itàlia (19).

La distribució per illes i per municipis d'aquesta immigració estrangera és un element a tenir en compte de cara a la planificació educativa quant a matriculació, tipologia de suports, etc.

En general el model dual d'immigració estrangera cap a les Illes, és a dir, la presència d'alumnat procedent del món desenvolupat i del Tercer Món, té una plasmació espacial particular.

En general els municipis turístics i amb determinats atractius paisatgístics atreuen persones procedents d'altres països desenvolupats i, també determinades àrees turístiques. Per altra banda, els municipis més dinàmics econòmicament i demogràficament (generalment els municipis amb més densitat d'habitants com Palma, Manacor, Inca, Lluçmajor, Eivissa, Maó, Ciutadella, etc.), són els que presenten més nombre d'alumnat estranger procedent del Tercer Món.

QUADRE 13. ALUMNAT ESTRANGER MATRICULAT AL SISTEMA EDUCATIU DE LES ILLES BALEARS, PER PAÏSOS DE PROCEDÈNCIA. CURS 2006-2007.

País	Alumnat	País	Alumnat
Albània	16	Japó	13
Alemanya	1.859	Jordània	3

Continua

País	Alumnat	País	Alumnat
Andorra	12	Cambodja	1
Angola	3	Kazakhstan	3
Antilles Neerlandeses	7	Kenya	8
Aràbia Saudita	1	Letònia	15
Algèria	38	Líban	5
Argentina	2.363	Líbia	3
Armènia	7	Liechtenstein	1
Austràlia	4	Lituània	18
Àustria	62	Luxemburg	10
Azerbaidjan	2	Macedònia	2
Bangla Desh	13	Mali	14
Barbados	1	Marroc	3.913
Bèlgica	92	Mauritània	10
Benín	1	Mèxic	59
Bielorússia	12	Moldàvia	21
Bolívia	767	Moçambic	9
Bòsnia i Hercegovina	9	Namíbia	1
Brasil	396	Nepal	1
Bulgària	679	Nicaragua	16
Burkina Faso	6	Níger	22
Cap Verd	1	Nigèria	152
Camerún	11	Noruega	27
Canadà	22	Nova Zelanda	4
Colòmbia	1.783	Pakistan	15
Congo	2	Palestina	2
Corea Sud	1	Panamà	8
Costa d'Ivori	1	Paraguai	56
Costa Rica	10	Perú	244
Croàcia	9	Polònia	259
Cuba	232	Portugal	163
Desconegut	32	Puerto Rico	10
Dinamarca	48	Regne Unit	1.485
Equador	3.007	República Txeca	37
Egipte	2	Rep. D. del Congo	1
El Salvador	13	R. Dominicana	347
Eslovàquia	28	R. Sud-africana	14
Eslovènia	7	Romania	703

Continua

País	Alumnat	País	Alumnat
Estats Units	34	Rwanda	6
Estònia	5	Rússia	277
Etiòpia	2	Sàhara Occidental	26
Filipines	183	Samoa Occidental	2
Finlàndia	29	São Tomé i Príncipe	1
França	308	Senegal	128
Gabon	2	Seychelles	1
Gàmbia	5	Sierra Leone	1
Geòrgia	10	Síria	5
Ghana	9	Sri Lanka	6
Grècia	14	Suècia	75
Guatemala	11	Suïssa	104
Guinea	18	Tailàndia	12
Guinea Equatorial	41	Taiwan	1
Guyana	6	Tanzània	10
Holanda	180	Trinitat Tobago	5
Hondures	10	Tunis	8
Hongria	19	Turquia	12
Índia	71	Ucraïna	154
Iran	5	Uruguai	906
Irlanda	45	Veneçuela	201
Israel	12	Xile	485
Itàlia	648	Xina	458
Iugoslàvia	25	Xipre	2

Font: elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General de Planificació i Centres.

II. L'ASSIGNATURA IMMIGRACIÓ I INTERVENCIÓ SOCIOEDUCATIVA. UNA APROXIMACIÓ A LA FORMACIÓ INICIAL DE L'ALUMNAT DE MAGISTERI DE LA UIB EN EDUCACIÓ INTERCULTURAL

Durant el primer quadrimestre del curs acadèmic 2006-2007 el Departament de Pedagogia i Didàctiques Específiques de la UIB ha ofert a l'alumnat de Magisteri de la UIB una nova assignatura optativa anomenada Immigració i intervenció socioeducativa.

L'assignatura no ha tingut una acollida massiva per part de l'alumnat de Magisteri, però sí molt rica en relació amb la tipologia de l'alumnat que l'ha triada. En aquest sentit volem destacar dos aspectes:

- a) Hi han coincidit alumnes de totes les especialitats de Magisteri (Educació Infantil, Educació Primària, Educació Física, Filologia anglesa, Música i Educació Especial), majoritàriament de segon i tercer.
- b) La composició heterogènia del grup, per sexes i per la procedència cultural, ja que, de manera totalment espontània, s'han reproduït dins la configuració del grup els quatre conjunts majoritaris d'alumnat que es troben a les escoles de les Illes Balears: mestres d'origen mallorquí, mestres nascudes a Mallorca però de família peninsular, una mestra marroquina i dues mestres alemanyes.

No tenim cap dubte que la nova assignatura tindrà una acceptació cada vegada major, ja que la realitat als centres educatius de les Illes Balears és molt complexa en relació amb la quantitat i heterogeneïtat d'alumnat estranger i se'n deriven noves estratègies d'actuació per part del professorat.

A l'Anuari anterior fèiem referència a la insuficient oferta de formació contínua del professorat tant en nombre d'activitats formatives com en idoneïtat d'aquestes, segons la nostra opinió a partir de la informació que tenim durant el present curs escolar, aquesta situació no ha canviat de manera substantiva.

També s'observa com la forta presència d'alumnat estranger als centres educatius fa que el professorat s'hagi d'espavilar i aportar solucions i estratègies d'actuació davant les noves necessitats sorgides.

Des del nostre punt de vista, la mentalització del professorat en relació amb la nova realitat és tant o més important que les propostes de treball i experiències que es duen a terme, en moltes ocasions sorprenents i molt exitoses.

Davant moltíssimes experiències, tasques d'aula, organització de centre, etc., que es realitzen a la majoria de centres educatius de les Illes Balears, la nostra reflexió va en la línia del fet que no es donin a conèixer a altres companys i/o centres educatius. Manquen mecanismes de difusió i de compartir idees, treballs, experiències, projectes, filosofies de centres en la línia de la interculturalitat. Són necessàries trobades promogudes per l'administració educativa entre centres i col·lectius de professorat en situacions semblants per aprendre dels altres i millorar l'atenció de la diversitat de l'alumnat que avui en dia conviu a les aules de la nostra comunitat autònoma.

Podrien aportar moltes idees més en relació amb la formació permanent del professorat de les Illes Balears com: la necessitat d'una certa revitalització dels CPRs, la potenciació d'altres entitats dedicades a formació permanent (sindicats, UIB-ICE, Conselleries d'Educació i Immigració), etc.

No obstant això, volem reincidir en les dues idees bàsiques citades anteriorment:

- Afavorir les trobades d'intercanvi d'experiències de centres i professorat en la línia de l'educació intercultural.
- Potenciar la difusió de les experiències que es fan als centres educatius de les Illes dins aquest àmbit. Totes dues passen per dues mesures bàsiques de l'administració educativa: prendre consciència que això és necessari i dedicar-hi una dotació pressupostària suficient.

LA FORMACIÓ INICIAL DEL PROFESSORAT

Pràcticament tots els teòrics de l'educació actual coincideixen a assenyalar la necessitat d'una formació inicial, dins l'àmbit universitari, dels futurs professionals de l'ensenyament per adaptar-se a la nova realitat de l'alumnat dels centres educatius.

Dins el llibre de Jordán²⁷ trobam una sèrie d'aproximacions dels principals teòrics espanyols sobre quina hauria de ser aquesta formació del professorat novell per abordar la diversitat de nacionalitats, llengües i cultures existents en el sistema educatiu espanyol.

Per començar hi ha una doble afirmació, amb la qual estam d'acord:

- a) Emprar les experiències inductives com a metodologia de treball, és a dir, partir de la «pràctica-teoria-investigació-acció-reflexió-pràctica».
- b) La voluntat d'exercir la docència amb compromís, com a contracte etico-professional, persistència, valoració i diàleg, davant una nova realitat totalment diferent als reptes anteriors del procés d'ensenyament-aprenentatge.

Malgrat que un professional no tengui experiència pràctica (estudiant de Magisteri) ja hi ha un cos de teories, idees i principis vàlids que poden ajudar a formar els nous professionals de l'ensenyament i proporcionar eines adequades per respondre a les noves situacions que es podran trobar durant la vida professional futura.

Seguidament recollim al quadre 14 les principals necessitats formatives que citen sis dels principals teòrics sobre formació inicial del professorat en relació amb l'atenció de la diversitat per qüestions culturals, lingüístiques, nacionals, etc.

QUADRE 14. PROPOSTES PER A LA FORMACIÓ INICIAL DEL PROFESSORAT.	
Jordán, J. (2004)	<p>Model de formació del professorat a partir de tres vessants:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Informativa i crítica. • Competència tecnicopedagògica. • Dimensió actitudinal.
Rey, M. (1986)	<ul style="list-style-type: none"> – Conèixer l'altre (cultures) més que descriure'l. – Revalorar els referents culturals minoritaris. – Arribar a les finalitats fonamentals del sistema educatiu (formació en valors, drets i deures, hàbits intel·lectuals i tècniques de treball), més que incorporar nous continguts al currículum. – La perspectiva intercultural ha d'impregnar tota la vida escolar. – El centre educatiu i l'aula han de convertir-se en un espai de relacions diversificades. – Relativisme cultural.

Continua

²⁷ JORDAN, J.A. (2004). *La formación del profesorado en Educación Intercultural*. MEC. La Catarata. Madrid. 220 pàg.

Perotti, A. (1994)	<ul style="list-style-type: none"> - Informació històrica i actual de les migracions. - Estudi dels mitjans de comunicació de masses i el seu paper. - Coneixement en profunditat dels drets humans. - La llengua com a element de comunicació i com a element essencial de la identitat. - Sociologia de les cultures. - Anàlisi de la naturalesa de l'avaluació didàctica, adaptar-la a la diversitat. - Aprendre a col·laborar en equip. - Interessar-se en assumptes internacionals. - Aprendre a utilitzar mètodes actius. - Viure a l'estranger o en un medi social diferent. - Experimentar els seus propis materials. - Reconèixer el racisme en la societat i en si mateixos. - Participar en la democràcia.
Marcelo, C. (1992)	<ul style="list-style-type: none"> - Estudi autobiogràfic sobre el propi pensament, identitat, història i experiències de comunicació i relació... - Coneixement dels sistemes educatius formals d'altres països. - Utilitzar textos i materials diversos. - Estudi de casos: reflexions sobre la pràctica. - Pràctiques guiades.
Bartolomé, M. (1995)	<ul style="list-style-type: none"> - Necessitats de la multiculturalitat, les dimensions socials i polítiques i les respostes: minories ètniques, moviments migratoris, marginació, polítiques d'immigració i d'integració, etc. - Necessitats derivades del posicionament del professorat: anàlisi del currículum ocult, autoreflexió, formació sociopolítica. - Necessitats que provenen del desenvolupament d'actituds i valors favorables per l'opció intercultural, elements clau de les cultures: costums, creences religioses, codis morals, formes de vida, models de socialització, estils d'aprenentatge... - Necessitats d'adquisició de competències pedagògiques per contribuir a l'escola intercultural: competències diagnòstiques de la societat, elaborar dissenys curriculars interculturals; ambients d'aprenentatge significatiu; evitar situacions encobertes de marginació; tècniques d'aprenentatge cooperatiu; acció tutorial..., estratègies per a una bona comunicació de l'escola amb la família, etc.
Carbonell, F. (1995)	<ul style="list-style-type: none"> - El compromís social: tenir en compte el marc social, econòmic i polític. - Sensibilitat envers la diversitat cultural per conèixer el valor de les altres cultures. - Qüestionar esquemes i idees prèvies, escoltar i compartir projectes, il·lusions i situacions de la vida quotidiana. - Controlar la influència de les expectatives. - Combatre estereotips. - Disponibilitat positiva envers la pròpia aculturació, al canvi personal, a la reestructuració de la identitat pròpia i dels valors.

Font: Jordán (o.c.)

A partir de la lectura d'una bibliografia cada vegada més extensa sobre les necessitats formatives citades pels autors anteriors i d'altres, així com de la nostra experiència en la línia de les necessitats formatives del professorat per atendre l'alumnat estranger dins els centres educatius, hem dissenyat el programa de l'assignatura Immigració i intervenció socioeducativa seguint quatre blocs conceptuals:

1. La problemàtica de la immigració en general.

En aquesta primera part pretenem conèixer les causes, els mecanismes i les conseqüències de les migracions internacionals actuals, alhora que es desenvolupa una perspectiva històrica de les migracions a les Illes.

També trobam necessari conèixer la legislació escolar entorn de l'alumnat de necessitats educatives específiques: alumnat d'origen estranger; especialment de les previsions que en fa la Llei orgànica d'educació (LOE 2006), ja que aquest serà el marc d'actuació dels propers anys.

I, per completar aquest marc general, realitzam una reflexió sobre els conceptes de cultura i identitat, cultures majoritàries i minoritàries, xoc cultural i convivència intercultural, etc.

2. Intervenció del sistema educatiu (administració, centres, comunitats educatives) amb l'alumnat immigrant i les seves famílies.

En primer lloc presentam els diferents programes específics que la Conselleria d'Educació manté per atendre l'alumnat immigrant i facilitar-ne la integració en el sistema educatiu balear: sistema de matriculació, beques i ajudes, programes d'atenció específica (tallers interculturals, intermediació, etc.).

Els centres educatius, per la seva banda, també s'han adaptat a la nova realitat de l'alumnat divers en relació amb la seva procedència nacional, cultural, lingüística, etc., i disposen d'uns instruments per fer front a les noves necessitats (PALIC, PEC, PCC, PL ...), sobre els quals cal reflexionar i millorar-ne el funcionament.

Dues són, segons el nostre punt de vista, les prioritats dels propers anys en relació amb les noves necessitats del sistema educatiu:

- El desenvolupament d'un currículum cada vegada més intercultural.
- Millorar les relacions família-escola.

3. L'escola intercultural

A partir dels models d'integració de les persones immigrades (assimilació, segregació i integració intercultural), aprofundim en els principis del model intercultural com el més adient per a la nostra realitat social i educativa en pro d'una societat balear més cohesionada.

D'aquest model es deriva un tipus d'escola, amb uns principis, una organització, una metodologia de treball, uns canals de participació, etc., que cal conèixer.

Cal conèixer, per tant, moltes experiències, programes i exemplificacions interculturals que preparin el futur mestre/a.

4. Intervenció social amb la població immigrada

La integració de les persones immigrades a la CAIB no és una tasca exclusiva de l'escola, la societat té els seus propis mecanismes per dur endavant aquesta tasca.

A nivell institucional les competències d'Immigració han passat, amb el canvi polític recent, a la Conselleria d'Afers Socials i Immigració, que canalitza recursos, mitjans i estratègies en el marc del II Pla d'Atenció a la població immigrada a les Illes Balears.

Aquest pla preveu actuacions en diferents àmbits, i un dels més importants és l'àmbit educatiu, els nous professionals de l'ensenyament han de conèixer aquest recurs.

També cal tenir presents els diferents serveis socials que interactuen entorn del suport i assistència de les persones immigrades (sanitat, serveis socials...), per poder fer efectiva la idea de mediació dels professionals de l'ensenyament entre les necessitats de les famílies (alumnat) i els serveis socials. Finalment, atès el paper tan important que fan els mitjans de comunicació en la temàtica que ens ocupa, cal reflexionar sobre el paper d'aquests i la seva utilització didàctica.

Com a complementaris del temari anterior, per superar l'assignatura hi ha hagut tres requisits més:

- a) Cada alumne/a ha de llegir i fer la recensió d'un llibre i comentar tres articles.
- b) Visitar dos centres educatius i fer la memòria corresponent.
- c) De manera voluntària, atesa la gran varietat de conferències, jornades, exposicions, etc., sobre la temàtica, l'alumnat té l'oportunitat d'obtenir una avaluació complementària per la seva participació, mitjançant el lliurament d'una petita ressenya.

Una vegada finalitzada l'assignatura vàrem demanar a l'alumnat la seva opinió, així com suggeriments de millora per al proper curs. Voldríem destacar-ne els següents, que, evidentment, introduïrem el curs 2007-2008:

- L'alumnat ha trobat en general que la feina ha estat excessiva per a una assignatura quadrimestral; no obstant això, han reconegut que amb la lectura de llibres, articles, etc., s'aprèn tant o més que a la classe.
- Han valorat molt positivament tot el material complementari que s'ha anat distribuint al llarg del curs (retalls de diaris, tríptics, articles, etc.), així com el visionat de pel·lícules: *Hoy empieza todo* i *Orient és Orient, Una llengua ens uneix* (elaborat per l'Equip de Suport a la Immersió Lingüística - 2001).
- Demanen realitzar més pràctiques, més estudis de casos, simulacions, debats; així com aprofundir en estratègies i tècniques d'intervenció.
- Dificultats relacionades amb l'horari de l'assignatura (13 a 15 hores).
- Més visites d'especialistes com la mediadora intercultural Zhora Larausi.
- Aprofundir en el coneixement de les altres cultures.

Aquestes observacions han estat molt positives i clares per determinar les millores a realitzar en l'assignatura i, al mateix temps, denoten l'interès i aprofitament de les classes per part de l'alumnat.

La formació permanent del professorat

La nostra reflexió entorn de la manca de formació permanent del professorat en la línia de l'educació intercultural és troba recolzada per un recent estudi, publicat al llibre *L'educació intercultural a les Illes Balears. Anàlisi de l'educació primària*,²⁸ realitzat pel Grup de Recerca d'Educació Intercultural (GREI) de la UIB.

²⁸ VALLESPIR, J. (coord.) (2007) *L'educació intercultural a les Illes Balears. Anàlisi de l'educació primària*. UIB. Palma.

A les conclusions de l'estudi s'afirma: «La meitat del professorat afirma que no se sent prou preparat per atendre la diversitat cultural de les aules ni disposa dels recursos suficients» (316).

També els autors de l'estudi afirmen que «els resultats registrats permeten afirmar que el professorat respon de manera notablement positiva als reptes que presenta la diversitat cultural en la pràctica educativa quotidiana» (317).

Dues citacions més reafirmen les idees anteriors:

«S'ha d'insistir en la necessitat d'incorporar l'educació intercultural en els plans de formació inicial del professorat» (319).

«És important proporcionar al professorat en exercici una formació específica per a l'educació intercultural, tenint en compte la possibilitat que puguin seguir-la en els mateixos centres escolars» (319).

Dins l'illa de Mallorca, hi ha nombroses entitats que programen activitats de formació, de mentalització, d'informació en relació amb els fenòmens migratoris recents (immigració) i la diversitat cultural, n'hi ha que presenten una orientació més específica en la línia de la formació del professorat i d'altres que tenen un caire més divulgatiu vers la població en general.

Seguidament analitzam una part de l'oferta realitzada per aquestes entitats.

Universitat de les Illes Balears (UIB)

Dins l'àmbit de la Universitat de les Illes Balears, en la línia de la formació del professorat –alumnat universitari– podem destacar les actuacions següents:

Dins el Departament de Pedagogia i Didàctiques Específiques s'han produït dues novetats a destacar:

- a) L'oferta de l'assignatura Immigració i intervenció socioeducativa de la qual hem parlat anteriorment.
- b) Les diferents accions desenvolupades pel GREI (Grup de recerca d'educació intercultural), format per professorat de l'esmentat departament, ha dut a terme durant el curs escolar 2006-2007 una sèrie d'activitats molt interessants en la línia de la implantació de l'educació intercultural i de la formació del professorat, com per exemple:
  - Les Primeres Converses Pedagògiques a la Facultat d'Educació de la UIB, durant els dies 22 i 23 de novembre de 2006.
  - La publicació del llibre *L'educació intercultural a les Illes Balears. Anàlisi de l'educació primària*. Ed. UIB. Palma, 373 pàg. Primer llibre de referència sobre «interculturalitat» editat a les Illes Balears i de lectura obligada per als professionals de l'ensenyament.
- c) L'oferta formativa de l'ICE (Institut de Ciències de l'Educació), organisme que ofereix cursos de formació permanent tant a alumnat de la UIB com també a professorat en general. Podem destacar-ne:

Jornada de didàctica de les ciències socials (ICE) realitzada durant el més de març de 2007 i que va tenir com a nuclis temàtics el turisme i la immigració.

d) Altres propostes de conscienciació i mentalització han estat les II Jornades de cooperació al desenvolupament i solidaritat a la UIB (29 de novembre de 2006) (www.uib.es/solidaritat). Amb l'organització d'exposicions diverses del 13 de novembre a l'1 de desembre de 2006. Totes aquestes accions sota la direcció de l'Oficina de Cooperació al Desenvolupament i Solidaritat de la UIB.

e) Dins el programa d'Universitat Oberta i Tallers. Curs Immigració i integració social coordinat per Herminio Domingo (GREI). Del 14 de febrer al 16 de març de 2007. Durada: 20 hores.

La formació permanent en educació intercultural als CPRs

Igual que a l'anuari de l'any precedent, hem fet una recopilació dels cursos i/o activitats de formació dutes a terme pels Centres de Professorat i Recursos de les Illes en relació amb l'educació intercultural.

Les nostres conclusions han estat, igual que l'any anterior, la constatació d'una oferta insuficient per a les necessitats detectades en relació amb la forta presència quantitativa i heterogeneïtat d'alumnat estranger en el sistema educatiu de les Illes Balears.

Als diferents CPR s'han programat:

- Seminari: L'educació intercultural (20 h).
- Curs: Resolució i mediació de conflictes.
- Curs: L'ensenyament de llengües en un context plurilingüe.
- Curs: Educació en valors a través del cinema.
- Conferències: Diversitat cultural i educació.

La part positiva és la realització de les mateixes activitats en tota la xarxa de Centres de Professorat i Recursos, i l'aspecte més negatiu és la insuficiència d'activitats formatives en interculturalitat i atenció a la diversitat (de l'alumnat estranger) probablement a causa de:

- La mateixa inèrcia de la xarxa de formació, que té uns itineraris formatius determinats.
- La manca de preparació i sensibilització dels responsables de formació en aquesta línia.

En realitat els CPRs han perdut, durant aquests darrers anys, el lideratge de la formació en aquesta línia tan prioritària i necessària i de qualque manera se n'han aprofitat altres organismes com els sindicats, la UIB, etc.

La formació del professorat per part dels sindicats

La proximitat dels principals sindicats de les Illes a la realitat del professorat i a les seves necessitats d'actualització científicodidàctica fa que durant els darrers cursos s'hagin incorporat a l'oferta d'activitats (cursos, jornades, elaboració de materials, etc.), en la línia de la interculturalitat.

Seguidament recollim determinades realitzacions en aquesta línia formativa:

STEL-i:

L'STEL-i manté una línia de formació-mentalització del professorat balear en relació amb la situació de l'escola de Llatinoamèrica i dels perills i rerefons de la globalització, per això dins els materials i cursos programats darrerament destaquen:

- Curs: Globalització i desigualtats educatives. Efectes a Europa i Amèrica Llatina. Octubre de 2006.
- Curs: Sembrant ciutadania: acolliment i educació intercultural. 12 hores. Març 2007 a Eivissa.
- Curs: Resolució de conflictes. 12 hores. Abril 2007.
- Unitats i guies didàctiques: CULTURA ANDINA, CULTURA ÀRAB.

FETE-UGT:

Aquest sindicat ha realitzat dos cursos molt adients per treballar la interculturalitat, ja que es troben adreçats a aspectes clau:

- Curs: Mediació i resolució de conflictes en entorns multiculturals.
- Curs: Comunicació interpersonal i habilitats socials.

CCOO:

Dins l'oferta de formació del sindicat CCOO a les Illes Balears hem trobat dos tallers que poden ser útils per a la formació del professorat en temàtiques relacionades amb la interculturalitat:

- a) Taller d'habilitats socials (20 h).
- b) Taller en equip (20 h).

Dins la formació específica en educació intercultural proposen un curs a distància molt interessant, sobretot per la persona encarregada de dur-lo a terme: Rafael Jiménez Gámez.

Rafael Jiménez és professor titular de Didàctica i Organització Escolar de la Universitat de Cadis. Ha estat mestre molts d'anys i ara treballa en la formació inicial del professorat en la línia de l'educació intercultural.

Aquest curs presenta quatre blocs de contingut molt encertats, que són els següents:

- I. La societat multicultural. Globalització i immigració.
- II. Cultura, identitat, racisme, ciutadania i democràcia en una societat multicultural.
- III. La construcció d'un currículum intercultural en la societat multicultural.
- IV. Activitats, recursos i avaluació en un currículum intercultural.

EL PROGRAMA D'ACTUACIONS D'INTERLOCUCIÓ ALS CENTRES EDUCATIUS PROMOGUT PER LA DIRECCIÓ GENERAL D'ORDENACIÓ I INNOVACIÓ (CONSELLERIA D'EDUCACIÓ)

Aquest programa s'ha posat en funcionament el curs 2006-2007 i consisteix a oferir als centres educatius que ho demanin un servei de traducció i d'interpretació per atendre les famílies i l'alumnat nouvingut procedent d'altres cultures. Així aquests mediadors o interlocutors traduiran documents

oficials, donaran informació de caràcter general i intervindran com a intèrprets en els processos de matriculació, acollida, reunions amb tutors, mestres, equip directiu, etc.

Encara no hi ha una perspectiva en relació amb els resultats i la utilitat del servei, no obstant això, és un recurs més a l'abast de la comunitat educativa i dependrà de l'eficàcia i de la seva funcionalitat, el seu èxit o fracàs.

La Conselleria d'Immigració també ofereix a la població en general i, per tant, també als professionals de l'ensenyament, activitats formatives i de divulgació com:

- Publicació de la *Guia d'acollida per a la dona immigrant 2006*.
- Cursos de Llengua catalana per a estrangers. Dissenyats per a 20 persones màxim i amb una durada de 40 hores.
- Programa de formació a persones immigrades.
- Cursos d'iniciació a la mediació intercultural.
- Taller de participació social per a dones immigrades.
- Convivència cultural i social a les Illes Balears.
- Campanyes com: «Empadrona't al teu ajuntament»; «Tots som iguals i diferents»
- Campanya de sensibilització «Iguals que tu».

Convé consultar la pàgina web. de la Conselleria (www.caib.es).

La fundació GADESO

Aquesta fundació dedicada a estudis socials ha centrat part de la seva activitat durant els darrers anys a l'estudi de l'impacte de la presència de població estrangera a la comunitat balear des de les perspectives de la ciutadania i la cohesió social.

Així durant els anys 2006 i 2007 ha organitzat i realitzat:

- Jornades sobre ciutadania i immigració.
- Estudi de la gestió de la diversitat en el sistema educatiu de les Illes Balears.
- Edició del llibre: TARABINI, J. (coord.) [et al.]. *De la ciutadania formal a la ciutadania real. La població ecuatoriana y marroquí de Mallorca*. Gadeso. Palma. Ed. Lleonard Muntaner. 110 pàg.

Les entitats d'estalvi

Les entitats d'estalvi també s'han incorporat amb força a l'organització d'exposicions, conferències, cursos, etc., en relació amb la immigració.

LA CAIXA: Té un programa d'immigració que desenvolupa tot tipus d'accions.

- Jornades: Immigració. Identitat, multiculturalitat i ciutadania, 21, 22, 23 de novembre de 2006.
- Calendari 2007: intercultural.

BANCAIXA:

- Calendari 2007: educatiu i intercultural.

III. L'ALUMNAT ESTRANGER MATRICULAT ALS CENTRES EDUCATIUS DE LES ILLES BALEARS PROCEDENT DEL REGNE UNIT

Dins l'anàlisi dels models d'integració en l'àmbit europeu de les persones immigrades habitualment es parla de tres models:

1. El model de segregació o diferenciació, típic del Regne Unit.
2. El model d'assimilació o aculturació, que té com a màxim exponent França.
3. El model intercultural.

Recollim aquesta triple classificació per interpretar d'una manera més coherent la situació de l'alumnat estranger procedent del Regne Unit en molts de centres educatius de les Illes Balears.

El model de segregació britànic

El model de segregació o diferenciació és el dominant al país de procedència de la nombrosa colònia britànica resident a l'arxipèlag de les Illes Balears.

Al Regne Unit cada nacionalitat té tendència a viure en barris separats, amb presència d'indicadors nacionals diferents (botigues, edificis religiosos, vestuari, etc.), ja que molts procedeixen de la Commonwealth.

La base del model és troba en la idea del pluriculturalisme, que defensa la idea que les distintes cultures son entitats autònomes i poden contribuir a la riquesa de la identitat global sobre la base de la igualtat civil i la diferència cultural.

És tracta, avui en dia, d'una teoria bastant utòpica, ja que el contacte entre cultures de cada vegada és més evident des del punt de vista d'una lluita de poder.

La cultura dominant (britànica) no cedeix en allò que considera estructural o substantiu (statu quo).

La comunitat britànica a les Illes Balears

Evidentment no podem parlar d'una aplicació estricta d'aquest model a les Illes, atès que en aquesta situació la cultura minoritària és la britànica, però tal vegada ens pot explicar el comportament de moltes de les famílies d'aquesta nacionalitat en relació amb el sistema educatiu balear.

Per la nostra experiència docent dels darrers anys, paral·lela a l'estudi del fenomen de les migracions, ens ha cridat l'atenció la dificultat específica de l'alumnat procedent del Regne Unit i, per extensió de les seves famílies, per integrar-se en l'escola i societat balear, a diferència de la majoria de les altres nacionalitats (fins a 126) les quals presenten una predisposició clara cap a la integració.

El Regne Unit és el país de la Unió Europea que presenta, juntament amb Alemanya, més presència de població resident a les Illes Balears.

Fins al cens de població de l'any 1991, la colònia britànica era la principal nacionalitat estrangera amb presència de residents a la comunitat autònoma de les Illes Balears, lloc que perd a favor d'Alemanya durant els anys noranta.

Els residents a les Illes, oriünds del Regne Unit, vénen de bastant enrere, abans del boom turístic ja es troben persones d'aquesta nacionalitat residint en determinats municipis illencs, especialment a Menorca, illa que va ser colònia britànica i també francesa durant gran part del segle XVIII. No obstant això, ha estat com a conseqüència del boom turístic dels anys 1960 quan s'ha anat consolidant una important colònia britànica en bastants de municipis de les Illes Balears, com a conseqüència del fet de ser el principal mercat turístic durant dècades.

Moltes persones procedents del Regne Unit han conegut l'arxipèlag com a turistes i, amb posterioritat, una vegada descoberts els atractius naturals, climàtics, d'estil de vida i també econòmics, han fixat la residència en determinats indrets de les Balears.

L'atractiu econòmic també és evident, tant per a les persones jubilades que poden treure una major rendibilitat a les seves pensions com en persones en edat laboral que inverteixen a les Illes en determinats sectors o cerquen feina com a assalariats en sectors com l'immobiliari, turístic, comercial, nàutic, d'oci, etc. En moltes ocasions són empreses al servei de la important població residencial existent. En determinats casos la presència de treballadors anglesos es justifica per l'existència de delegacions d'empreses d'aquest país a les Illes. En tot cas, es tracta, d'obtenir una feina diferent a la del seu país, més adaptada als seus gusts, etc. En molts de casos, a més de la feina, és tracta de canviar el sistema vital a la recerca d'unes condicions naturals, mediambientals i socials diferents.

Si, a tot l'anterior, afegim la freqüència i facilitat de transport aeri i dels mitjans de comunicació (parabòliques, Internet, telèfon, premsa, etc.), és dedueix que no els suposa cap dificultat viure en unes illes mediterrànies i dur un sistema de vida molt proper a les seves àrees d'origen.

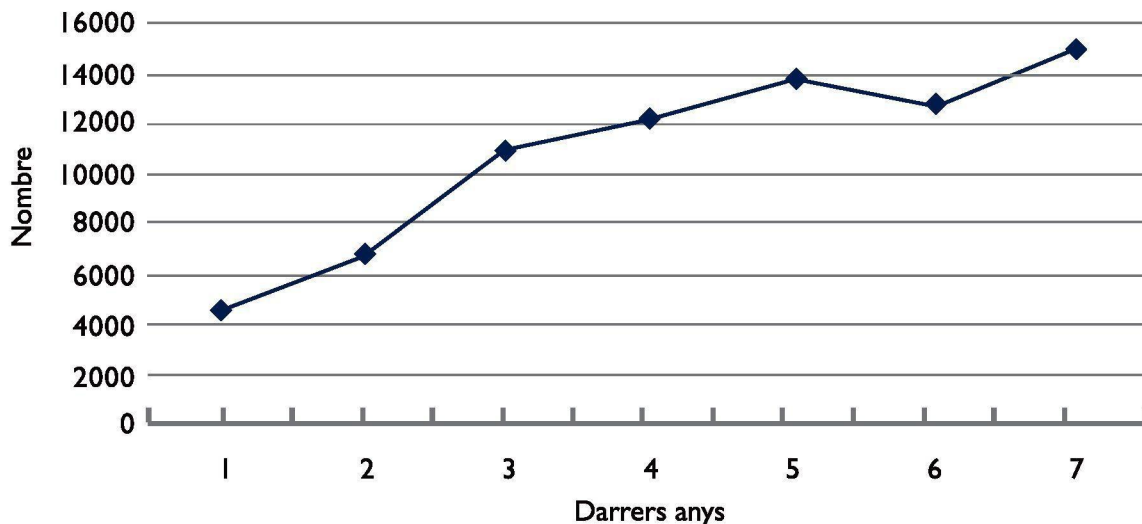
Aspectes demogràfics

A nivell quantitatiu quan parlem de les persones de nacionalitat anglesa resident a les Illes Balears, l'evolució durant els darrers anys ha estat:

QUADRE 15. EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ RESIDENT DEL REGNE UNIT A LA CAIB.	
Any	Residents del Regne Unit
1991	4.597
1996	6.847
2001	9.360
2002	12.199
2003	13.714
2004	12.745
2005	14.968

Font: IBAE.

GRÀFIC 5. EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ DEL REGNE UNIT RESIDENT A LA CAIB (1996-2006).

Font: elaboració pròpia a partir de l'IBAE.

Al llarg de la darrera dècada (1996-2006) s'ha més que duplicat la població resident procedent del Regne Unit. També hi ha hagut un canvi qualitatiu important en la seva composició per edat, fins l'any 1996 predominen els residents adults de més de 50 anys. Ara bé els nous residents que han vingut al llarg dels darrers 10 anys són persones compreses entre 0-45 anys, per tant, població en edat laboral i menors.

Així doncs, la seva presència en el sistema educatiu ha esdevingut significativa durant la darrera dècada.

L'alumnat del Regne Unit als centres educatius de les Illes Balears

Juntament amb la vinguda de població adulta jove del Regne Unit, en molts de casos matrimonis, famílies nuclears i en altres, famílies uniparentals o persones fadrines, tots en edat laboral, han vingut acompanyats de menors en edat escolar i en altres casos aquests menors ja han nascut aquí.

La presència d'alumnat d'aquesta nacionalitat o descendent de persones nascudes al Regne Unit és un fet palpable en bastants de centres educatius de les Illes, ja que el seu nombre és bastant significatiu.

Els municipis on es concentra majoritàriament aquesta població originària del Regne Unit són:

A Mallorca:

- a) Dins l'àrea de la badia de Palma: Calvià, Palma, Andratx i Lluçmajor.
- b) Dins la comarca de Llevant: Son Servera, Felanitx, Sant Llorenç des Cardassar, Santanyi.
- c) Dins la badia d'Alcúdia: Pollença i Alcúdia.
- d) Dins la serra de Tramuntana: Alaró i Sóller.

A Menorca:

- a) Els municipis amb més presència són: Alaior, Castell (es), Maó, Sant Lluís, Mercadal (es) i Ciutadella.
- b) A Migjorn Gran i Ferreries el seu nombre és reduït.

A Eivissa:

- a) Destaquen tres municipis: Santa Eulària del Riu, Sant Josep, Sant Antoni de Portmany.
- b) En altres dos municipis el seu nombre va augmentant durant els darrers anys: Eivissa i Sant Joan de Labritja.

A Formentera també s'observa una colònia reduïda de persones naturals del Regne Unit.

Així doncs, s'observa una preferència residencial clara vers els municipis de caire turístic a Mallorca, Eivissa i Formentera i, pel que fa a l'illa de Menorca, més uniformitat residencial. En el cas de Mallorca, la serra de Tramuntana també exerceix un gran atractiu residencial per a aquesta població estrangera.

Aquesta distribució geogràfica fa que siguin els centres educatius d'aquests municipis els que acullen els menors procedents d'aquest país de la Unió Europea.

En xifres absolutes, segons la Conselleria d'Educació i Cultura del Govern de les Illes Balears, durant el curs 2006-2007 hi havia matriculats als centres educatius de la comunitat un total de 1.485 alumnes procedents del Regne Unit.

Si agafam aquesta xifra (1.485 alumnes) en relació amb el total de residents d'aquesta nacionalitat (14.968), el seu percentatge és del 10%, per tant, no es tracta d'un percentatge alt per dues raons bàsiques des del nostre punt de vista: la tradició residencial de la població adulta sense fills per una banda, i, per l'altra, per la dinàmica demogràfica d'aquest col·lectiu consistent a tenir un nombre de fills per família reduït.

QUADRE 16. ALUMNAT ESTRANGER MATRICULAT ALS CENTRES EDUCATIUS DE LES ILLES BALEARS. CURS 2006-2007.

País	Balears	Mallorca	Menorca	Eivissa	Formentera
Regne Unit	1.485	1.014	292	176	3

Font: Direcció General de Planificació i Centres.

En relació amb la seva distribució per Illes s'observa el fort pes que té aquest alumnat a les illes de Mallorca, per la seva extensió, i a l'illa de Menorca, per la preferència residencial d'aquest col·lectiu vers aquesta antiga colònia britànica.

Al llarg dels cursos 2005-2006 i 2006-2007, hem col·laborat amb la fundació GADESO en la realització d'un treball per a les Conselleries d'Educació i Immigració del Govern de les Illes Balears, consistent en l'estudi de la integració educativa de sis nacionalitats estrangeres.

Una d'aquestes nacionalitats ha estat la britànica i els resultats han estat bastant peculiars, ja que defineixen unes característiques diferenciades que, probablement, els professionals que no tenen alumnat d'aquesta nacionalitat als seus centres i aules no s'imaginien.

L'estudi s'ha realitzat a partir de tres tipus de qüestionaris:

- A. En centres educatius de primària i secundària.
- B. En famílies de la nacionalitat britànica.
- C. En alumnat de quinze anys o més de nacionalitat britànica.

En principi cal citar una realitat diferenciada com és la major presència del nombre de centres educatius privats específics d'aquesta nacionalitat:

Les famílies, segons la seva situació econòmica i les possibilitats escolars de l'entorn proper, han optat per matricular els seus fills als centres públics de la seva localitat o bé en centres privats que segueixen el sistema educatiu britànic.

La valoració social dels centres educatius públics al Regne Unit és bona i pensam que les famílies fan una transferència d'aquesta idea a les Illes i no presenten cap tipus de rebuig a favor d'altres: concertats i privats.

A part dels anteriors centres públics situats als municipis citats anteriorment que recullen alumnat britànic, també hi ha un significatiu nombre de centres educatius privats britànics a l'Arxipèlag que realitzen l'ensenyament en anglès i apliquen el sistema educatiu britànic.

MALLORCA	
Centre	Localitat
King Richard III College	Portals Nous – CALVIÀ
The Academy Colegio Bilingüe	Pla de na Tesa – MARRATXÍ
Balears International School	Sant Agustí – PALMA
Bellver International School	PALMA
Queen's College	PALMA

EIVISSA	
Centre	Localitat
Morna Valley School	SANTA EULÀRIA DEL RIU

Una manifestació de la idiosincràsia britànica rau en el fet que és la nacionalitat que té més nombre de centres educatius privats a les Illes.

Aquests centres localitzats principalment a Calvià i Palma han estat el resultat tant d'una demanda de la població resident britànica com de població d'altres nacionalitats (espanyola, alemanya) que vol que els seus fills s'eduquin segons el model o sistema educatiu britànic «privat».

Darrere aquest fet, probablement hi ha la idea de la supremacia de la llengua (anglès) i cultura britàniques per triomfar en un món global o internacional.

Molt d'alumnat que assisteix a aquests centres privats prové de classe social mitjana alta, que es pot permetre pagar uns 600 euros mensuals.

L'aprovació del Decret de trilingüisme que propugna la utilització vehicular a l'ensenyament a les Illes Balears de les dues llengües oficials (català i castellà) amb la incorporació d'una tercera llengua, l'anglès, és un fet més que constata la importància d'aquesta llengua anglesa (i cultura anglosaxona) en el món actual. Poden dir que és tracta d'una cultura dominant a nivell mundial.

Seguim recollint les idees més significatives relacionades amb la comunitat britànica i el sistema educatiu de les Illes Balears.

A. PRINCIPALS CONCLUSIONS DELS QÜESTIONARIS ALS CENTRES EDUCATIUS I PROFESSORAT

L'alumnat britànic presenta unes característiques diferenciades, segons el lloc de residència i en certa manera la classe social.

En general als llocs més petits (es Capdellà, Calvià poble, Pollença, etc.), el nivell d'integració social és més satisfactori, no obstant això, com a col·lectius mantenen una personalitat bastant definida en relació amb altres nacionalitats.

«Així com els immigrants procedents de l'Europa de l'Est o de Llatinoamèrica no es diferencien per nacionalitat, en aparença, els britànics sí» (cap d'estudis de l'IES Bendinat).

L'alumnat procedent d'aquests nuclis presenta un domini de les llengües catalana i castellana, així com una bona integració en la vida del poble. Pertanyen a famílies que fa temps que viuen a Mallorca, d'elevat estatus econòmic i cultural, que donaven molta importància a l'educació dels fills com a font de promoció social, amb expectatives de realitzar els seus estudis universitaris a Anglaterra o als Estats Units. A part de les tres llengües (català, castellà i anglès) els seus fills trien alemany i/o francès com a llengua optativa, la qual cosa denota una important consideració dels idiomes per desenvolupar-se en el món actual.

Enfront d'aquest tipus de família, darrerament els tipus de famílies que arriben són gent més treballadora, més de classe mitjana baixa, que emprenen un petit negoci aquí o fan feina assalariada. Aquestes famílies localitzades en llocs més turístics, en urbanitzacions o apartaments, presenten un altre perfil en relació amb la integració social i escolar.

Els seus fills/es presenten, en moltes ocasions, una integració deficient dins els centres educatius, un rendiment baix i en altres casos la coexistència d'alumnes de la mateixa nacionalitat, que actua com a element d'influència negativa en una edat en la qual la influència del grup d'iguals és bastant forta.

Aquest tipus d'alumnat i de família, els hem estudiats sobretot als centres públics (primària i secundària) del municipi de Calvià amb presència significativa d'aquest alumnat: CP Cas Saboners (35 alumnes britànics), CP Jaume I (29 alumnes britànics), IES Bendinat (41 alumnes britànics).

A part de ser la nacionalitat estrangera més abundant en ambdós centres, hi conviuen moltes d'altres nacionalitats. Per exemple, a l'IES Bendinat hi trobam 36 nacionalitats diferents, que sumen un total de 897 alumnes, d'ells 194 són estrangers (22%) i 703 espanyols (78%). Dins el col·lectiu d'alumnat estranger destaquen el britànic (41) i l'alemany (34).

El rendiment escolar de l'alumnat britànic és manifestament millorable tant als centres de Primària com als IES, el professorat diu que es tracta més d'una qüestió de voluntat que de capacitat.

No és un alumnat absentista en termes generals, no obstant això es poden donar situacions com «anar-se'n al seu país sense informar el centre i tornar a aparèixer una o dues setmanes més tard, tot això amb el consentiment i coneixement de la família, per tant, correspon a aquesta la responsabilitat». Això ens recorda la dinàmica de determinat alumnat d'origen peninsular, fill de treballadors del sector turístic, adscrit temporalment als centres educatius de les Illes i la resta del curs als centres educatius d'origen, la qual cosa és nefasta per poder dur una escolaritat normalitzada. La feina temporal de les famílies també repercuteix en períodes vacacionals en temps lectiu, posant davant l'escola les vacances.

Altres conclusions a partir de l'entrevista al professorat dels centres són:

L'alumnat britànic tarda molt de temps a aprendre els idiomes de les Illes, especialment el català, a diferència dels procedents d'altres nacionalitats, com els dels països eslaus, que en un trimestre ja són capaços de seguir el currículum ordinari en castellà i català. Generalment no es troben motivats per les tasques escolars i per la metodologia del treball a l'aula.

La participació en activitats extraescolars és superior a les activitats escolars ordinàries, tal vegada pel seu caire més lúdic i pel fet que suposa menys esforç, ara bé hi participen a la seva manera: «Van amb el seu grupet i s'ho monten a la seva manera.»

La comunicació i sociabilitat es produeix molt entre el mateix grup de britànics, i en reduïts casos amb joves d'altres nacionalitats.

B. PRINCIPALS CONCLUSIONS EN RELACIÓ AMB LES FAMÍLIES BRITÀNIQUES

Als centres entrevistats ens informen, de manera coincident, que les famílies participen poc al centre. Podria ser perquè no disposen d'informació, però hi ha d'altres nacionalitats estrangeres que es troben en una situació similar i hi participen.

Els nostres interlocutors apunten com a causes del fet que aquestes famílies deleguen més en el centre o simplement pensen que la seva participació no és necessària. Son un col·lectiu bastant opac per als centres, no hi ha gaire col·laboració mútua.

Moltes famílies no solen dir ni una paraula en català o castellà als tutors o professorat del centre, en moltes ocasions cal anar a cercar el professorat d'anglès. El professorat d'aquests centres dedueix una certa prepotència (lingüística i cultural) de les persones procedents del Regne Unit, tal vegada pels arguments que presentem al començament d'aquest apartat.

Molts tenen negocis a Magalluf, bars, restaurants, que tanquen durant la temporada alta a les tantes del vespre i no s'ocupen dels fills. Aquest alumnat no té problemes econòmics, al contrari moltes vegades les famílies ho solucionen donant-los doblers de més.

Fora de l'escola no hi ha pràcticament interacció a nivell social amb altres famílies no britàniques.

No obstant això, l'alumnat de nacionalitat britànica que es troba escolaritzat als centres educatius de les Illes Balears no és un conjunt homogeni, com tampoc no ho solen ser les seves famílies: de nacionalitat exclusivament britànica (pare-mare, o bé uniparentals); també trobam famílies mixtes (britànica-alemanya; britànica-espanyola; britànica - altres nacionalitats).

La majoria de les famílies tenen en comú un nombre molt reduït de fills (un o màxim dos) propi de la procedència d'un sistema demogràfic modern amb una baixa taxa de fecunditat.

Segons el temps de residència a les Illes, trobam famílies que ja han tingut els fills aquí i d'altres d'incorporació tardana.

Hi ha fenòmens curiosos per a la nostra mentalitat illenca com el fet que un dels membres de la família, generalment el pare, realitza la seva feina al Regne Unit, on resideix la major part de l'any, i la mare viu a Mallorca. Ara, la situació més normal és la reagrupació familiar en un municipi o nucli turístic de les Illes on han posat en funcionament un negoci o treballen per a una empresa de nacionalitat britànica.

De totes maneres el seu concepte de residència no té les connotacions d'arrelament que té la major part de la població balear autòctona, de qualque manera són una població més mòbil o itinerant.

Dades escolars dels fills al Regne Unit

L'alumnat provinent del sistema educatiu britànic està acostumat a una dinàmica escolar molt diferent a l'espanyola, el desconeixement del professorat balear del funcionament del sistema educatiu d'origen esdevé una dificultat afegida per al procés d'integració escolar, agreujat pel fet de desconèixer l'expedient acadèmic o no saber interpretar-lo correctament.

En aquest sentit cal un esforç per part de l'administració educativa en el sentit d'apropar més la realitat i el coneixement dels sistemes educatius de procedència de l'alumnat estranger en general, i d'aquelles nacionalitats majoritàries com la britànica, en particular.

No es pot començar de zero amb un alumnat d'incorporació tardana, cal tenir una informació suficient per facilitar la seva adaptació al nostre sistema educatiu, tasca que no tan sols li correspon a ell.

En molts de centres entrevistats no hi ha la documentació acadèmica del país de procedència, i això és un fet general pel que fa a l'alumnat estranger.

Dades escolars dels fills a les Illes Balears

Arran de les entrevistes realitzades hem constatat com per a moltes famílies d'aquesta nacionalitat, en un primer moment la situació de bilingüisme dels centres educatius (català i castellà) els suposa una certa sorpresa, igual que succeeix amb altres nacionalitats immigrades, sobretot pel que fa a l'existència de la llengua catalana com a llengua vehicular en molts de centres educatius. En general les famílies es defensen mínimament en castellà, ara bé el seu desconeixement de la llengua catalana és bastant important.

Una vegada superada aquesta fase de sorpresa, troben una certa satisfacció pel fet que siguin els seus propis fills els qui els ajuden a aprendre aquesta nova llengua de relació amb la població autòctona. Malauradament en aquests municipis costaners, turístics, la poca presència social de la llengua catalana suposa un *handicap* afegit per poder-ne fer ús en les relacions socials, amb la qual cosa el paper normalitzador de l'escola i l'institut és primordial.

Per altra banda, l'alumnat procedent del Regne Unit juga amb un avantatge significatiu als centres estudiats pel fet de tenir com a llengua materna l'anglès. Cal recordar que al nostre sistema educatiu després de les dues llengües oficials de la comunitat autònoma, l'anglès és la tercera llengua més emprada, en aquests moments ja des de l'etapa d'educació infantil. Això de vegades no és positiu per a l'alumnat britànic, ja que no s'esforça prou perquè sap que al centre hi ha qualcú que l'entén.

En ocasions, aquesta posició de domini de la llengua anglesa i de la cultura anglosaxona a nivell mundial es pot manifestar en una certa actitud de prepotència sobretot dins l'alumnat i les famílies de l'ESO i el batxillerat.

Diferències educatives, socials i culturals

A partir del treball de recerca hem constatat una dualitat en relació amb l'alumnat: no és el mateix tipus d'alumnat-família el que assisteix als centres educatius públics de les Illes que l'alumnat britànic matriculat als centres britànics privats. Les expectatives familiars són diferents: de l'alumnat de centres britànics s'espera un grau d'èxit acadèmic superior amb la idea de treure una bona mitjana de notes que li permeti continuar els seus estudis universitaris al Regne Unit; en el cas de l'alumnat matriculat als centres públics és dona aquest fet en una menor proporció, ja que la majoria o bé no finalitza el batxillerat o bé es decanta per incorporar-se al món laboral, té l'opció de fer feina al negoci dels seus pares o familiars.

En relació amb el grau d'integració trobam dues situacions diferents:

- L'alumnat matriculat en centres públics s'ha d'adaptar, en determinats casos sense gaire èxit, a la cultura balear (llengües catalana i castellana; currículum i sistema educatiu; metodologia d'ensenyament-aprenentatge; hàbits i aspectes organitzatius del centre, etc.).

- Als centres britànics privats, malgrat que l'alumnat d'origen britànic no hi sigui majoritari, tot l'alumnat (espanyol, alemany, britànic) s'ha d'adaptar a la cultura britànica: la llengua anglesa com a vehicular de l'ensenyament i la comunicació; el currículum anglès; unes metodologies de treball diferents, menys directives, sense la utilització tan abusiva del llibre de text, amb gran varietat d'activitats i opcionalitat; un sistema diferent d'avaluació; unes normes de disciplina diferent; diferent organització de centre, etc.

En relació amb el sistema d'avaluació, als centres privats, els exàmens de final de cicle són tipus l'antiga revàlida espanyola, es fan en totes les matèries (en anglès), vénen directament del Regne Unit en sobres tancats (tipus selectivitat espanyola); es realitzen en tots els centres educatius privats britànics que hi ha a Espanya el mateix dia i a la mateixa hora; la correcció es realitza al Regne Unit.

Per tant, les notes responen a uns criteris molt matemàtics; no hi ha la possibilitat que el criteri personal del professor pugui ajudar a augmentar o disminuir la nota.

Això dóna una garantia de nivell acadèmic per a l'entrada en estudis superiors universitaris.

També cal mencionar que dins el sistema educatiu del Regne Unit aquesta rigidesa és compensada amb altres vies similars a la formació professional espanyola que permeten a tot aquell alumnat que no arriba als estudis universitaris triar un altre itinerari formatiu vers la inserció tecnolaboral.

De totes maneres, el tarannà dels residents del Regne Unit a l'Arxipèlag pensam que respon a aquesta idea que la seva cultura és la dominant a nivell mundial, l'anglès els permet viure perfectament a la comunitat balear sense esforçar-se a aprendre una altra llengua. En el cas de necessitar una altra llengua autòctona com a mecanisme de comunicació aquesta serà el castellà, només en un reduït nombre de famílies, generalment de parelles mixtes: espanyol (mallorquí) - anglesa més que anglès -espanyola (mallorquina), la llengua catalana és coneguda i valorada socialment pels seus membres. Se solen donar molts de casos de matrimonis mixts (anglès/sa - alemany/a, o d'altra nacionalitat europea) que tampoc no valoren suficientment el coneixement de la llengua catalana.

Podem establir un cert paral·lelisme amb aquella idea pròpia de l'aristocràcia balear o de les classes socials més altes que consideraven (tal vegada hauríem de formular la frase en present) la llengua catalana (mallorquí, menorquí, eivissenc) com una llengua de segona, de poble, etc.

La impressió que hem observat entre el professorat que té alumnat procedent del Regne Unit és doble:

a) Per una banda, la percepció és positiva:

- En el cas del professorat de l'IES de Pollença en el sentit que l'alumnat d'aquesta nacionalitat té uns bons resultats i expectatives acadèmiques bones i, a més un grau d'integració (lingüística i cultural) acceptable, explicable segons ells per dues causes: el nivell socioeconòmic de la família i un context social més reduït i més sòlid en les seves manifestacions culturals sobretot pel que fa a la presència i importància de la llengua catalana i per tant amb més eficàcia integradora.

- En el cas del professorat dels centres privats britànics, ja que l'alumnat que cursa estudis al seu centre té uns resultats acadèmics bons, això sí, dins el marc del sistema educatiu britànic. Malgrat que el nivell d'integració social i cultural d'aquest alumnat en el context balear és molt reduït.

b) Per altra banda, és molt millorable:

- Dins el conjunt del professorat dels centres educatius públics de Calvià i Andratx, ja que ens diuen que no hi ha interès d'integració social de les famílies britàniques ni dels seus fills, la qual cosa té importants repercussions en el rendiment acadèmic de molt d'alumnat d'aquesta nacionalitat i, per tant, en ocasions se'n deriven situacions d'amonestacions per mal comportament, especialment als centres de secundària.
- També en aquest context, cal diferenciar el lloc de residència de l'alumnat britànic, amb més integració social i lingüística en àmbits com Calvià poble, es Capdellà, Andratx vila, etc., i una nul·la integració a les àrees més pròpiament turístiques i les urbanitzacions residencials.

De totes formes, aquesta explicació resulta un tant simple, caldria fer una anàlisi en profunditat del perquè aquest alumnat té tantes dificultats per al coneixement de la llengua catalana i per adaptar-se a la metodologia, didàctica i organització escolar.

El nivell de fracàs d'alumnat estranger, en el nostre cas britànic, és molt elevat i entre les causes trobam que manca la posada en marxa d'adaptacions curriculars individuals (ACIS) que puguin servir per fer un seguiment com cal de l'alumnat. Ja que la tendència actual és de tractar l'alumne que té necessitats educatives específiques, generalment lingüístiques, com un alumne més de la classe i no saber res del seu nivell lingüístic, del seu passat personal i acadèmic, del seu context vital, etc.

La nostra idea és la constatació d'una realitat millorable i la nostra recomanació s'orienta cap a la integració lingüística i cultural d'aquest col·lectiu, dins la dinàmica de l'interculturalisme, és a dir, cal cercar vies i mecanismes de trobada i diàleg per canviar les coses.

Per part dels centres educatius que tenen un nombre important d'aquest alumnat hi ha una forta crítica a l'aïllament i la prepotència que «manifesten» les famílies del Regne Unit i com a conseqüència els seus fills/es, que deriva en moltes ocasions en conflictes disciplinaris i en fracàs escolar.

A més de constatar aquest fet, cal trobar solucions perquè la cultura no és estàtica, la identitat tampoc, i a través de la comunicació i el coneixement mutu cal avançar en la línia de la seva integració social i cultural.

IV. CONCLUSIONS FINALS

I. En primer lloc, a partir de les dades, l'alumnat estranger que s'ha incorporat al sistema educatiu balear al llarg del curs escolar 2006-2007 ha estat de 1.904 alumnes (8,75%), xifra més baixa que els dos anys precedents amb taxes d'augment situades entre l'11 i el 15%.

Amb una perspectiva dels tres cursos acadèmics darrers, l'augment d'alumnat nascut a l'estranger ha estat de 6.739 noves incorporacions al sistema educatiu balear; si, a més d'això, ens fixam en aspectes d'integració escolar i social, caldrà preveure durant els propers anys que 1/5 de l'alumnat que es matricula als centres educatius d'educació infantil, a pesar d'haver nascut a les Illes Balears, és de mare estrangera (famílies no integrades en la cultura balear).

Per tant, el repte és superior al que manifesten les dades, ja per si importants.

2. En relació amb la distribució de l'alumnat estranger per etapes educatives hi ha una sèrie d'aspectes que es van consolidant i d'altres que ens han cridat l'atenció:

Continua predominant l'alumnat estranger escolaritzat a les etapes d'educació primària (40%), augmenta al 24% la proporció situada a ESO i també la corresponent al batxillerat (4%) i educació infantil (14%) és manté, de la qual cosa deduïm com la incorporació tardana encara és el principal factor d'incorporació d'alumnat estranger al sistema.

També de cara al futur proper la joventut de les seves famílies apunta a un probable augment dels nins i nines d'aquestes famílies en edat òptima de continuar tenint fills, en gran part per la mentalitat de la seva cultura. De fet, el 21% dels naixements a les Illes Balears han estat de mare estrangera, com apunta el darrer padró municipal d'habitants.

S'observa, així mateix, el pas de l'alumnat estranger als estudis secundaris (ESO i cicles formatius de FP) per la mateixa evolució en la seva escolaritat i també per la incorporació d'alumnat nouvingut. A nivell de batxillerat la presència d'alumnat procedent d'altres països, especialment procedent del Tercer Món, és encara petita.

La dada que ens ha cridat més l'atenció és l'augment important de persones d'altres nacionalitats que cursen estudis d'educació d'adults (2.444 alumnes), que representen l'11% del total, la qual cosa és un bon indicador d'integració social. Cal pensar que l'autèntic *handicap* d'aconseguir una societat balear cohesionada es troba en el fet d'integrar més de 150.000 persones adultes d'origen estranger que al llarg de la darrera dècada han optat per convertir-se en nous ciutadans de les Illes.

3. Augmenta en relació amb el curs anterior, la diferència entre l'alumnat estranger matriculat als centres públics (82%) i el matriculat als centres concertats/privats (18%), situant la comunitat autònoma balear en la mitjana nacional. Cal millorar els mecanismes redistributius de l'alumnat per millorar la cohesió social futura.

4. Conèixer les característiques culturals i lingüístiques de l'alumnat estranger, principalment de les deu nacionalitats que representen el 85% del total, és bàsic per activar programes, intervencions i accions de tot tipus per facilitar la seva integració en el sistema educatiu balear. Així la classificació de l'alumnat estranger per afinitat cultural o per les característiques socioeconòmiques de les famílies (vegeu Anuari 2005) és perfectament vigent per activar la política educativa necessària.

5. Per àrees de procedència mundial:

- Es consolida la importància numèrica de l'alumnat llatinoamericà (45%) dins el qual destaquen països com l'Equador (3.007 alumnes), Argentina (2.363), Colòmbia (1.783) i un seguit de països d'aquesta àrea mundial amb xifres similars entre ells.
- L'alumnat procedent de la UE (29%) continua en el segon lloc i, incrementa quatre punts respecte de l'any anterior per la incorporació de l'alumnat búlgar i romanès a l'àmbit de la Unió. Destaquen, com els anys anteriors, l'alumnat d'Alemanya (1.859) i Regne Unit (1.485), seguit de Romania (703) i Bulgària (679).
- Els procedents del continent africà (19%) també milloren la seva posició relativa, destacant de manera clara l'alumnat marroquí (3.913) que se situa en el primer lloc quant a alumnat estranger escolaritzat a les Illes Balears.
- Es manté el percentatge de l'alumnat asiàtic (4%), dins el qual destaca l'alumnat xinès (458).
- Davalla l'alumnat de l'Europa de l'Est per la sortida de determinats països que s'han incorporat al llarg de 2007 a la UE, fins a situar-se en el 3%.

Per finalitzar aquesta conclusió cal recordar que el nombre de nacionalitats de l'alumnat estranger augmenta durant el darrer curs i se situa en 126 i les llengües oficials d'aquest alumnat superen les 60.

6. Els mecanismes tradicionals i ordinaris que té la Conselleria d'Educació i Cultura del Govern de les Illes Balears per a la integració de l'alumnat estranger en el sistema educatiu de les Illes Balears amb garantia d'èxit són totalment insuficients per afrontar la realitat actual. Un estudi recent del GREI, realitzat en un grup considerable de centres i professorat de les Illes, confirma la nostra conclusió.

Les xifres d'alumnat estranger, tant en dades absolutes com en percentatge, són prou il·lustratives de la necessitat d'activar mesures, mecanismes i protocols d'actuació nous i efectius.

Aquestes mesures passen, segons la nostra opinió, per destinar recursos econòmics i humans suficients per afrontar la nova situació, tal vegada seria convenient dissenyar un programa o pla semblant al de compensació educativa que, en el seu dia, es va dissenyar a nivell de l'Estat per integrar, llavors, l'única minoria ètnica significativa: la minoria gitana.

7. Arran de les dades d'increment de la població estrangera a les Illes Balears durant 2007, és clar que l'onada immigratòria no ha finalitzat, al contrari manté la tendència ascendent dels darrers anys. N'és prova també l'increment de l'alumnat nouvingut al sistema educatiu balear.

Com a conseqüència la inversió en recursos humans (AD, PT, professorat de suport, mediació intercultural...), en recursos econòmics, en construcció d'infraestructures educatives, etc., hauria de continuar durant els propers cursos per fer front a l'escolarització del nou alumnat i per ajudar els centres a disminuir la ràtio (alumnat/aula), ja que en aquest sentit s'ha produït un fort increment durant els darrers anys a causa de la forta immigració estrangera.

8. Continuar en la tasca d'oferta d'assignatures a la UIB en la línia de l'educació intercultural i del tractament a la diversitat adreçades als futurs llicenciats en Pedagogia, Psicopedagogia i d'altres camps curriculars que es vulguin dedicar a la docència, ja que les necessitats de formació específica del professorat de secundària i batxillerat són tan necessàries o més que les del professorat de primària i infantil.

Aquesta formació específica hauria d'anar en la línia dels continguts que hem exposat al bloc 2 de l'article.

9. Les diferents institucions i els organismes amb competències en formació permanent del professorat haurien de continuar i incrementar les propostes formatives adreçades al professorat, tant en la línia dels sindicats com l'UGT (mediació intercultural, resolució de conflictes, habilitats comunicatives, etc.), com en la línia dels CPR (atenció a la diversitat...).

10. Dins el col·lectiu del professorat experimentam una certa desconfiança quan sentim parlar d'adaptacions curriculars individuals per diverses raons, des del nostre punt de vista, com per exemple: convertir aquesta eina en un recurs massa complex en si mateix o bé perquè implica una feina complementària per al tutor/a, el desfasament entre el disseny i l'execució, la manca de recursos, etc.

Ara bé continuam pensant que és un recurs bàsic per atendre de manera encertada l'alumnat estranger (alumnat amb necessitats educatives específiques) dins el nostre sistema educatiu.

Aquest alumnat té dret a una atenció individualitzada i la millor manera és fer-ne un seguiment a partir de l'ACI.

És imprescindible, per exemple, tenir a l'abast del professorat que incideix sobre un alumne concret la documentació acadèmica completa de l'esmentat alumne.

11. La problemàtica exposada en relació amb la percepció que es té en nombrosos centres educatius sobre l'alumnat britànic i les seves famílies és una manifestació més que qualque cosa no funciona bé.

Evidentment la inclusió social i cultural del col·lectiu britànic passa per una major comunicació família-escola, pel diàleg i la cooperació en la formació de l'alumnat.

No és sostenible una situació en la qual les famílies es mostrin llunyanes i distanciades de les llengües oficials de la comunitat autònoma, del dia a dia dels centres educatius on es troben escolaritzats els seus fills, sense diàleg amb el professorat, etc.

12. Com a societat no ens podem permetre el luxe de mantenir grups de població resident al marge de la dinàmica social general i dels patrons culturals propis de les illes, començant pel coneixement de les llengües oficials (català i castellà). Cal activar estratègies d'integració i, en aquest sentit, els centres educatius poden esdevenir espais de trobada i llocs de formació adients per a aquesta tasca.

Si el col·lectiu britànic resident tradicional a les Illes era de persones majors, sense fills, que romanien al marge de la resta dels ciutadans, els nous residents britànics, famílies joves i amb fills en edat escolar obligatòria, no poden seguir el mateix patró de conducta i de manca d'interacció amb la població autòctona.

IV. PROPOSTES DE MILLORA

1. Les dues Conselleries del Govern Balear (Educació i Afers Socials) implicades més directament en els aspectes educatius de l'alumnat estranger han tingut iniciatives molt interessants al llarg del present curs escolar; la nostra proposta va en la línia d'institucionalitzar aquestes actuacions a partir de la seva avaluació: campanyes de conscienciació, cursos d'aprenentatge de llengües durant l'estiu adreçats a alumnat estranger; servei d'interlocució i mediació intercultural, etc.

2. Crear entre ambdues Conselleries i la UIB (Departament de Pedagogia) un equip tècnic fix (ATD d'educació, tècnics d'immigració i professorat de la UIB) per fer un seguiment de les actuacions, coordinar les tasques en relació amb la formació del professorat (formal i informal) i realitzar propostes d'actuació conjuntes.

3. Treballar decididament, amb recursos, per la implicació efectiva de totes les famílies en la vida escolar dels centres, bé a través de les associacions (AMIPES), com des d'un plantejament més ampli com són les comunitats educatives.

4. Insistir en la necessitat que els centres educatius puguin disposar d'una informació la més completa possible de l'alumnat nouvingut:

- Documentació acadèmica.
- Llibertat per a l'adscripció de l'alumnat a nivell, curs i grup, segons les seves necessitats i no tant segons la seva edat.
- Corregir progressivament el desfasament de l'escolarització a l'escola pública i concertada en relació amb tot l'alumnat.
- Programa d'ajuts per a l'elaboració, la publicació i difusió de material intercultural entre els centres educatius de les Illes.
- Trobades de formació entre centres amb característiques d'alumnat comunes.

5. Superar la fase de campanyes de mentalització (premsa, publicitat, tríptics...), en relació amb la presència a l'Arxipèlag de persones d'altres nacionalitats, que representa una bona despesa econòmica, i transferir part d'aquests recursos i d'altres a tasques efectives de formació del professorat (institucionals: UIB, CPR, Conselleries d'Educació i Immigració), a l'urgent elaboració de material didàctic intercultural, a l'intercanvi d'experiències entre centres educatius, a l'elaboració de dossiers sobre els col·lectius d'alumnat més nombrosos als centres educatius per posar-los a l'abast dels centres i professorat.

La integració escolar i social de la població estrangera immigrada és el gran repte dels propers anys i això només s'aconseguirà amb polítiques inclusives, amb recursos adients i en la línia de la convivència intercultural.

BIBLIOGRAFIA

- AMIN MAALOUF (2004). *Identidades Asesinas*. Madrid. Alianza Editorial.
- ARNAIZ, P. (1996). *Las escuelas son para todos*. Siglo Cero.
- BARTOLOMÉ, M. (2002). *Educación para una ciudadanía intercultural*. Madrid. Narcea.
- BESALÚ, X. (2002). *Diversidad cultural y educación*. Madrid. Ed. Síntesis.
- ESSOMBA, M.A. (coord.) (1999). *Construir la escuela intercultural*. Barcelona. Graó.
- Grupo CRIT (2003) *Claves para la Comunicación Intercultural*. Castelló. Universitat Jaume I.
- JORDÁN SIERRA, J. A. (2004). *La formación del profesorado en educación intercultural*. Madrid. Libros de la Catarata.
- LAVAL, C. (2004). *La escuela no es una empresa. El ataque neoliberal a la enseñanza pública*. Barcelona. Paidós.
- MOLINA, F. (1999) *Interculturalitat i educació. Una reflexió sociològica sobre l'acció educativa*. Lleida. Edicions de la Universitat de Lleida.
- MUÑOZ SEDANO, A. (1997). *Educación intercultural*. Madrid. Escuela Española.
- PAJARES, M. (2005). *La integración ciudadana: una perspectiva para la inmigración*. Barcelona. Icaria.
- RUIZ DE LOBERA, M. (2004). *Metodología para la formación en educación intercultural*. Madrid. CIDE.
- SÁNCHEZ, S.; MESA, M. C. (2002). *Los relatos de convivencia como recurso didáctico*. Málaga. Aljibe.
- SERRANO, S. (2003) *El regalo de la comunicació*. Barcelona. Ara llibres.
- TARABINI (coord.) [et al.] (2007). «*De la ciudadanía formal a la ciudadanía real. La población ecuatoriana y marroquí de Mallorca*». Gadeso. Palma. Ed. Leonard Muntaner. 110 pàg.
- VALLESPÍR, J. (coord.) (2007). *L'educació intercultural a les Illes Balears. Anàlisi de l'educació primària*. UIB. Palma.

ADRECES D'INTERNET RECOMANADES

<<http://www.caib.es>>. Informació útil sobre la comunitat autònoma de les Illes Balears, especialment de la Conselleria d'Educació i de l'Institut Balear d'Estadística.

<www.ine.es>. Base estadística fonamental a nivell de l'Estat espanyol.

<<http://www.mec.es/cesces/inicio.htm>>. Informe sobre l'estat i la situació del sistema educatiu d'Espanya.

<<http://www.pangea.org/educació>>. Presenta diferents informacions sobre educació en valors, educació intercultural, etc.

<<http://www.xtec.es/recursos/cultura/index.htm>>. Pla d'acolliment per a alumnes nouvinguts.

<<http://aulaintercultural.org/>>. El portal de l'educació intercultural.

<<http://www.cis.org/>>. Centre d'estudis sobre immigració.

<<http://www.fbofill.org/>>. Fundació Jaume Bofill.

<<http://www.iom.int/>>. Organització Internacional de Migracions.

<<http://web.udg.es/cidc/>>. Càtedra d'Immigració, Drets i Ciutadania. Universitat de Girona.